

Bài báo nghiên cứu

VĂN HÓA ĐỌC NHÌN TỪ GÓC ĐỘ TÍNH HỆ THỐNG CỦA VĂN HÓA

Nguyễn Hoàng Vĩnh Vương

Trường Đại học Cần Thơ, Việt Nam

Tác giả liên hệ: Nguyễn Hoàng Vĩnh Vương – Email: nhvvuong@ctu.edu.vn

Ngày nhận bài: 05-02-2020; ngày nhận bài sửa: 13-3-2020; ngày duyệt đăng: 25-4-2020

TÓM TẮT

Văn hóa đọc được quan tâm thảo luận trên các diễn đàn khoa học và báo chí ở Việt Nam với tần suất cao trong khoảng hai thập niên gần đây. Tuy nhiên, cho đến nay, khái niệm “văn hóa đọc” vẫn chưa được thống nhất và chưa thật sự có được định nghĩa nhìn từ góc độ chuyên ngành khoa học văn hóa. Bằng cách tiếp cận hệ thống dưới góc nhìn văn hóa học, bài viết mong muốn góp thêm nhận thức về khái niệm văn hóa đọc và xem xét văn hóa đọc như tiểu hệ thống của một nền văn hóa; trong đó, bài viết làm rõ các yếu tố của văn hóa đọc và mối quan hệ hữu cơ giữa chúng hình thành khuôn mẫu văn hóa đọc của một cộng đồng.

Từ khóa: văn hóa đọc; nhận thức; hành vi; thói quen; giá trị

1. Đặt vấn đề

Văn hóa đọc được quan tâm đề cập với tần suất cao trong xã hội Việt Nam hiện nay. Tìm từ khóa theo lệnh tìm chính xác “văn hóa đọc” trên công cụ tìm kiếm google lúc 15h20, ngày 17 tháng 12 năm 2019, cho 890.000 kết quả trong 0,39 giây. Trên phương diện hoạch định chính sách, Thủ tướng Chính phủ kí quyết định số 89/QĐ-TTg ngày 09/01/2013 phê duyệt đề án “Xây dựng xã hội học tập giai đoạn 2012-2020”. Quan điểm của đề án nêu rõ mọi người dân có trách nhiệm học tập thường xuyên, học tập suốt đời, tranh thủ mọi cơ hội học tập trong và ngoài nhà trường. Trên tinh thần đó, Thủ tướng Chính phủ ban hành Quyết định số 284 ngày 24/02/2014 về việc chọn ngày 21/4 hàng năm là ngày Sách Việt Nam nhằm khuyến khích và thể hiện sự tôn trọng phát triển văn hóa đọc trong toàn xã hội. Tiếp đến, Thủ tướng Chính phủ kí Quyết định số 329/QĐ-TTg ngày 15/03/2017 Phê duyệt đề án Phát triển văn hóa đọc trong cộng đồng đến năm 2020, định hướng đến năm 2030. Ngoài ra các nhà khoa học đã tổ chức nhiều hội nghị khoa học về phát triển văn hóa đọc ở Việt Nam. Tuy nhiên, như nhiều nhà nghiên cứu xác định, thuật ngữ *văn hóa đọc* là thuật ngữ mới xuất hiện gần đây. “Khái niệm văn hóa đọc vẫn còn là khái niệm phức tạp, chưa có khái niệm trong từ điển hay định nghĩa hoàn chỉnh”

Cite this article as: Nguyen Hoang Vinh Vuong (2020). Reading culture from the systematical aspect of a culture. *Ho Chi Minh City University of Education Journal of Science*, 17(4), 733-742.

(Tran, 2006, p.116-120; Vu, 2014, p.20-27). Trong phạm vi bài nghiên cứu này, chúng tôi mong muốn góp phần nhận diện thêm về văn hóa đọc qua cách tiếp cận văn hóa học.

2. Tổng quan các quan điểm về văn hóa đọc

Tuy chưa có định nghĩa chuyên sâu về văn hóa đọc, nhưng có khá nhiều quan điểm về văn hóa đọc. Theo Behrman (2003, p.22-28): “Mục tiêu của chúng tôi là mô tả mô thức tích hợp của hành vi đọc, thói quen đọc, niềm tin đọc và kiến thức đọc”. Tương tự, nghiên cứu của Kamalova và cộng sự (2016) cho rằng: “Điều kiện quan trọng cho sự phát triển văn hóa đọc là bao gồm các thành tố thuộc về cá nhân (nhu cầu, động cơ, giá trị và ý nghĩa) được cấu trúc của sự tích cực thuộc về giáo dục” (Kamalova & Koletvinova, 2016, p. 473-484). Trong một nghiên cứu về văn hóa đọc của sinh viên Trung Quốc, các tác giả khảo sát các câu hỏi nghiên cứu liên quan đến các thành tố về văn hóa đọc, đó là động cơ đọc và thói quen đọc (Gong & Gao, 2014, p. 301-305). Một quan điểm nhận định: “Văn hóa đọc đó là sự tích hợp của các yếu tố như nhu cầu đọc, thói quen đọc và được biểu hiện qua hành vi, tập quán đọc của cá nhân và cộng đồng” (Vu, 2010, p.14-25). Trong công trình nghiên cứu về *Thực trạng văn hóa đọc của thanh thiếu niên tỉnh Bình Dương hiện nay*, tác giả đã nghiên cứu văn hóa đọc gồm 3 thành tố thói quen đọc, sở thích đọc và kỹ năng đọc (Nguyen, 2013, p.60-64). Nhìn chung, các tác giả chưa nêu khái niệm rõ ràng về văn hóa đọc, song các tác giả nêu lên các thành tố của văn hóa đọc trong nghiên cứu của mình, trong đó thói quen đọc là thành tố được quan tâm phổ biến. Quan điểm của các tác giả khá đa dạng về các thành tố của văn hóa đọc và chưa thể hiện rõ mối quan hệ giữa các thành tố của văn hóa đọc tạo thành mô thức văn hóa đọc.

Một số quan điểm cho rằng văn hóa đọc được thể hiện qua cách thức đọc và thái độ đọc. Trong bài viết *Giáo dục văn hóa đọc cho lứa tuổi thiếu nhi*, tác giả cho rằng: “Khuynh hướng thứ nhất là nhu cầu đọc. Khuynh hướng thứ hai xem văn hóa đọc, không chỉ là đọc gì mà còn chủ yếu là đọc như thế nào, lĩnh hội và cảm thụ nội dung sách ở mức độ nào, đồng thời bao hàm cả thái độ ứng xử với sách báo của người đọc” (Tran, 2006, p.116-120). Phạm Văn Tình cho rằng: “Văn hóa đọc chính là thái độ, cách ứng xử của chúng ta đối với tri thức sách vở. Phải biết đọc sao cho hợp lý và bổ ích, đọc sao cho phù hợp với quy luật tiếp nhận tri thức” (dẫn theo Vu, 2014, p.17-25). Trong bài viết *Góp phần tìm hiểu văn hóa đọc*, Nguyen The Dung (2017) nhấn mạnh đến phương pháp đọc và thái độ đọc đúng đắn. Các tác giả nhấn mạnh về thái độ đọc và cách thức đọc, tuy nhiên, chưa quan tâm giá trị đặc trưng của việc đọc và yếu tố thực hành đọc như là thói quen của các thành viên trong cộng đồng. Ngoài ra, có tác giả nhấn mạnh giá trị đặc trưng của văn hóa đọc là hoạt động đáng trân quý trong xã hội, được mọi người yêu thích đọc và xem đọc như điều mà mọi người mong muốn hướng tới thực hiện. “Một nền văn hóa đọc có nghĩa là một nền văn hóa mà ở đó việc đọc là một phần trong cuộc sống của mọi người và tạo thành thói quen được chia sẻ bởi các thành viên trong xã hội” (Elisam & Charles, 2005, p.35-42). Tương tự,

Ruterana (2012, p.19) quan niệm: “Văn hóa đọc như là đặc trưng văn hóa trong một xã hội mà ở đó việc đọc rất được quý trọng và nó là thói quen của các thành viên trong xã hội”.

Nhìn chung, các quan điểm thể hiện văn hóa đọc gồm các yếu tố cấu thành, có sự đa dạng các thành tố văn hóa đọc, trong đó thói quen đọc là thành tố được tán đồng bởi hầu hết quan điểm. Tuy nhiên, các quan điểm này đều chưa thể hiện khuôn mẫu tích hợp các thành tố qua cách tiếp cận hệ thống bao phủ toàn bộ hoạt động đọc, chưa nêu bật các mối quan hệ của các thành tố cấu thành mô thức văn hóa đọc. Có lẽ vì các tác giả chỉ nêu nhận định chung về văn hóa đọc nên nhiều tác giả cho rằng: “Khái niệm văn hóa đọc còn mới mẻ và chưa được định nghĩa hoàn chỉnh” (Tran, 2006, p.116-120; Vu, 2014, p.20-27).

3. Nhận diện đặc trưng văn hóa đọc

“Văn hóa không chỉ là vật thể - kết quả lao động sáng tạo của con người mà còn bao hàm cả bản thân hoạt động ấy” (Hoang, 1999, p.71). Nghiên cứu văn hóa đọc chúng ta cần phải tìm hiểu hoạt động đọc. Đọc là hoạt động tự học hay hoạt động giao tiếp giữa người đọc và tác giả thông qua vật mang thông tin. Nhiều tác giả đồng ý rằng: “Đọc là học, thu thập thêm thông tin chính là học hỏi” (Adler & Doren, 2012, p. 20). “Đọc là một hình thức hoạt động trí tuệ và đọc chính là quá trình tự học, khi đọc chúng ta chuyển dịch các từ thành nghĩa, còn trước đó, tác giả biến các ý tưởng và trải nghiệm của họ thành các từ” (Paul & Elder, 2014, p. 9). “Đọc sách ngoài mục đích tìm lạc thú tinh thần còn có mục đích chính là phát triển tinh thần, đọc hiểu như vậy là đồng nghĩa với tự học” (Hoang, 2001, p.22). Nhiều tác giả cũng cho rằng: “Đọc là một hoạt động tự học, nhận thức để tiếp nhận thông tin mới” (Nguyen, 2000, p.26; Nguyen & Duong, 2016, p.44). Hoạt động đọc giúp con người có thể truyền dạy các giá trị văn hóa và tri thức liên thế hệ qua quá trình mã hóa và giải mã hệ thống biểu tượng ngôn ngữ. Do đó, hoạt động đọc là hoạt động văn hóa đặc trưng của con người và từ quan điểm này có thể bước đầu nhận diện một số đặc trưng của văn hóa đọc.

Trước hết, văn hóa là sản phẩm sáng tạo của con người để khu biệt với cái thuộc về tự nhiên. Con người đã tồn tại và phát triển bằng cách sáng tạo ra văn hóa. Định nghĩa văn hóa của Edward Burnett Tylor trong công trình nghiên cứu Văn hóa nguyên thủy (1871) đã thể hiện cả tính hệ thống và văn hóa là sản phẩm của con người với tư cách là thành viên của xã hội (định nghĩa được trích dẫn bởi Kottak, 2008, p.42). Quan điểm này được nhiều tác giả kế thừa và gần đây McIntyre tiếp tục nêu: “Các hệ thống văn hóa được tạo ra bởi con người và trong ý nghĩa này chính là sản phẩm của hành động (McIntyre, 2008, p.106). Tương tự, thêm một quan điểm cho rằng: “Con người sáng tạo ra văn hóa, đồng thời chính con người cũng là sản phẩm của văn hóa” (Tran, 2014, p.33). Ở cách hiểu rộng về văn hóa thì rõ ràng rằng hoạt động đọc mang ý nghĩa là văn hóa đọc, vì hoạt động đọc là sự sáng tạo của con người mang ý nghĩa truyền đạt giá trị văn hóa và tri thức liên thế hệ đóng góp cho sự tồn tại và phát triển nhân loại. Nếu con người không có khả năng chia sẻ giá trị văn hóa và tri thức thì có lẽ con người chỉ có thể tồn tại bằng bản năng tự nhiên như các động

vật khác. Leslie White cho rằng: “Văn hóa khởi nguồn từ khi tổ tiên của chúng ta đạt được khả năng sử dụng biểu tượng” (dẫn theo Kottak, 2008, p. 44).

Văn hóa thể hiện tính hệ thống, văn hóa gồm các thành tố hợp thành và giữa chúng hình thành các mối quan hệ tạo nên hệ thống khuôn mẫu văn hóa đặc trưng. Cách tiếp cận này được nhiều học giả trong lĩnh vực văn hóa học tán đồng. Người khởi xướng cho quan điểm này là Edward Burnett Tylor. Trong công trình nghiên cứu Văn hóa nguyên thủy, tác giả đã định nghĩa về văn hóa: “Văn hóa là tổng thể phức hợp bao gồm tri thức, niềm tin, nghệ thuật, đạo đức, luật, tập quán và bất kì khả năng và thói quen khác đạt được bởi con người với tư cách như một thành viên của xã hội” (dẫn theo Kottak, 2008, p. 42). Tương tự: “Văn hóa không phải là một tập hợp tùy tiện của những hiện tượng rời rạc, mà là một khái niệm mang tính cấu trúc, nghĩa là các yếu tố của nó có quan hệ qua lại chặt chẽ với nhau và cấu thành một chỉnh thể” (Hoang, 1999, p. 65). Một quan điểm tương đồng được thể hiện ở góc độ tác động vào tính hệ thống của văn hóa, đó là: “Văn hóa được nghĩ rằng nếu bạn chạm vào một thành tố của một nền văn hóa có nghĩa là bạn chạm toàn bộ nền văn hóa đó” (Samovar, Porter, & McDaniel, 2007, p. 30). Một nền văn hóa như một hệ thống tổng thể gồm nhiều tiểu hệ thống văn hóa tương tác với nhau. Văn hóa đọc là một tiểu hệ thống văn hóa hay thành tố văn hóa của một nền văn hóa. Văn hóa đọc là khả năng đạt được bởi con người để truyền đạt các giá trị tri thức và văn hóa thông qua biểu tượng. Nghiên cứu văn hóa đọc cần quan tâm nghiên cứu trong tính hệ thống, do đó điều kiện cần là xác lập các thành tố tạo thành hệ thống khuôn mẫu văn hóa đọc và chỉ ra mối quan hệ tương tác của các thành tố để tạo nên đặc trưng văn hóa đọc của cộng đồng.

Văn hóa được truyền dạy liên thế hệ để giúp con người phát triển năng lực tồn tại với tư cách con người xã hội. Con người khi được sinh ra không thể tự tồn tại như một thành viên xã hội, mà cần được truyền dạy kiến thức và kĩ năng hòa nhập như thành viên trong cộng đồng. Các nền văn hóa truyền dạy cho các thành viên của mình nhận thức điều gì, những gì nên ăn, nên mặc hay những gì nên thể hiện để phù hợp mong đợi của cộng đồng, quá trình này gọi là hấp thu văn hóa (enculturation). Nhiều tác giả trình bày quan điểm này: “Văn hóa là được học tập, từ khi sinh ra các thành viên của một nền văn hóa được học khuôn mẫu hành vi ứng xử và cách nghĩ cho tới khi hầu như chúng trở nên vô thức tự động và hình thành thói quen” (Samovar, Porter, & McDaniel, 2007, p. 22). Tương tự, Kendall cho rằng: “Chúng ta phải học về văn hóa qua sự tương tác, quan sát và bắt chước để tham gia như một thành viên của cộng đồng” (2015, p. 65). Nghiên cứu văn hóa đọc, chúng ta phải tìm hiểu việc truyền dạy trong cộng đồng về nhận thức, hành vi và giá trị văn hóa đọc mà nền văn hóa ấy mong đợi. Trong đó, nghiên cứu nhận thức về vai trò và ý nghĩa của văn hóa đọc để trả lời câu hỏi: Mọi thành viên trong cộng đồng có được truyền dạy để tin rằng đọc là hữu ích cho cuộc sống hay không? Hay nghiên cứu hành vi đọc giúp ta nhận biết giá trị văn hóa đọc mà cộng đồng mong muốn. Như Kottak (2008, p.44) cho rằng:

“Niềm tin, giá trị, trí nhớ, và những mong đợi của một cộng đồng được chia sẻ để kết nối những người cùng trưởng thành trong một nền văn hóa”.

Nhìn chung, nghiên cứu một hiện tượng văn hóa thì cần thiết nhìn hiện tượng văn hóa trong một chỉnh thể. Và hiện tượng văn hóa đó được thực hành như một phần trong cuộc sống của hầu hết các thành viên của một cộng đồng. Do đó, điều kiện cần để nghiên cứu văn hóa đọc là tìm hiểu các thành tố bao phủ hoạt động đọc và tạo nên một hoạt động văn hóa được chia sẻ trong cộng đồng. Hay nghiên cứu văn hóa đọc chính là nghiên cứu hoạt động đọc như hoạt động thiết thực của các thành viên trong một cộng đồng.

Qua cách tiếp cận hệ thống trong nghiên cứu văn hóa học và các quan điểm về văn hóa đọc, chúng ta có thể thấy rằng: **Văn hóa đọc là một dạng thức văn hóa được biểu hiện qua mô thức tích hợp của nhận thức, hành vi, thói quen và giá trị.** Khái niệm khẳng định văn hóa đọc, trước hết, phải là một dạng thức văn hóa tồn tại trong xã hội, vì hoạt động đọc là dạng thức văn hóa phổ quát tồn tại trong hầu hết các xã hội người. Thông qua hoạt động đọc con người có thể truyền tải các giá trị văn hóa và tri thức liên thế hệ. Khái niệm thể hiện rõ tính cấu trúc hệ thống của văn hóa đọc, gồm các thành tố bao trùm hoạt động đọc, chúng có mối liên hệ chặt chẽ tạo thành mô thức văn hóa đọc. Trong bài viết, chúng tôi xem nhận thức đọc như là sự nhận thức về vai trò, ý nghĩa của việc đọc hay cách nghĩ của cộng đồng đối với giá trị của việc đọc. Hành vi đọc là hành động được thực hiện khi đọc cho nhu cầu khám phá tri thức. Thói quen đọc là thói quen thường xuyên thực hiện việc đọc và giá trị đọc chính là điều quan trọng hoặc có ý nghĩa của việc đọc mà cộng đồng mong muốn đạt được.

4. Các thành tố của văn hóa đọc

Nhận thức là một trong những thành tố quan trọng mang tính nền tảng góp phần tạo nên văn hóa đọc của một cộng đồng. Như Lenkeit (2009, p. 28) chỉ ra rằng: “Văn hóa bao gồm quá trình mà con người nhận thức cái gì và nhận thức như thế nào được phản ánh trong hành vi của con người và trong tạo tác, hoặc vật thể mà con người tạo ra”. Nhận thức thể hiện quá trình hấp thụ văn hóa của các thành viên trong một cộng đồng văn hóa, vì giá trị văn hóa được định hình trong cách nghĩ của các thành viên của một cộng đồng văn hóa. Trong bài viết này, chúng tôi sử dụng thuật ngữ nhận thức đọc hay niềm tin đọc mang ý nghĩa tương đồng, vì thuật ngữ: “Niềm tin đồng nghĩa với nhận thức, thái độ và suy nghĩ” được chỉ ra trong nghiên cứu (Hirsjarvi & Perala-Littunen, 2001, p. 87-116). Nghiên cứu sự nhận thức về giá trị và ý nghĩa của việc đọc là thành tố cần phải có trong hệ thống khuôn mẫu văn hóa đọc. Nghiên cứu nhận thức về hoạt động đọc để trả lời câu hỏi: Cộng đồng văn hóa nhận thức như thế nào về giá trị và ý nghĩa của hoạt động đọc. Và nó được truyền dạy như thế nào đối với các thành viên trong cộng đồng, Lenkeit (2009, p. 28) chỉ ra rằng: “Nhận thức là quá trình của học tập, biết và nhận thức”. Ngoài ra, nghiên cứu nhận thức về việc đọc còn giúp ta nhận diện những đặc trưng văn hóa đọc của một cộng đồng được thể hiện qua hành vi và thói quen đọc.

Hành vi như thành tố thể hiện cách thức đạt được tri thức của người đọc. Hành vi chính là cách ứng xử hay cách hành động của con người để đáp ứng nhu cầu nào đó của bản thân. Trong bài giảng trực tuyến về Nghiên cứu hành vi đọc của học sinh, Stearns (2019) xem hành vi đọc gồm các hoạt động thực hiện khi đọc. Nghiên cứu hành vi đọc được tập trung nghiên cứu cách thức đọc sâu, đọc lướt, cách chọn tài liệu đọc và thích đọc dạng in ấn hay điện tử (Liu, 2005, p. 700-712). Nghiên cứu hành vi đọc là thành tố cần thiết để hiểu văn hóa đọc, bởi vì McIntyre (2008, p. 107) chỉ ra rằng: “Văn hóa quy định hành động và hành vi của chúng ta”. Hành vi đọc chính là cách thức đọc tài liệu được các thành viên trong cộng đồng cùng chia sẻ. Nghiên cứu hành vi đọc để trả lời câu hỏi: Những hành vi văn hóa đặc trưng nào của cộng đồng được thực hiện trong hoạt động đọc. Và hành vi đọc có chức năng biểu đạt giá trị văn hóa đọc mà cộng đồng mong muốn đạt được, vì “hành vi là những biểu hiện bên ngoài của niềm tin và giá trị của chúng ta” (Samovar, Porter, McDaniel, & Roy, 2017, p. 203).

Thói quen là thành tố cấu thành quan trọng trong nhận diện văn hóa đọc của một cộng đồng, đó là, khi mà phần lớn thành viên trong cộng đồng thực hành hoạt động đọc như một phần trong cuộc sống. “Thói quen đọc có nghĩa là hành động diễn tả sự giống nhau của việc đọc đối với cá nhân mà diễn ra thường xuyên về thời gian đọc và sở thích loại tài liệu đọc” (Sangkaeo, 1999, p. 2-8). Thói quen là hành động được lặp đi lặp trở nên vô thức tự động trong tư duy và hành động của mỗi cá nhân, vì “Từ thuở ấu thơ, thành viên của một nền văn hóa phải học mô thức hành vi của họ và cách nghĩ cho tới khi trở nên tự động và thành thói quen” (Samovar, Porter, & McDaniel, 2007, p. 22). Thói quen đọc có chức năng biểu đạt nhận thức và giá trị của việc đọc. Các nghiên cứu thói quen thường tập trung nghiên cứu lượng thời gian đọc, mức độ thường xuyên đọc, chủ đề thích đọc và loại tài liệu đọc (Huang, Capps, Blacklock, & Garza, 2014, p.437-467; Nguyen & Vo, 2013, p.37-52). Thói quen đọc có chức năng thể hiện niềm yêu thích đọc của các thành viên trong một cộng đồng qua lượng thời gian đọc, chủ đề đọc và tài liệu đọc. Tương tự, giá trị của việc đọc thực hiện chức năng như động lực thúc đẩy hình thành thói quen đọc của các thành viên cộng đồng.

Giá trị là một thành tố quan trọng trong khuôn mẫu văn hóa đọc, bởi vì đó là phần cốt lõi mà hầu hết các thành viên của một cộng đồng văn hóa nghĩ rằng tốt hoặc quan trọng và mong muốn đạt được. “Giá trị là những quan điểm trừu tượng và khái quát về những gì là tốt và mong muốn, nó như sự đối nghịch với những gì là tệ và không mong muốn thực hiện” (McIntyre, 2008, p. 103). Tương tự “Giá trị là khái niệm rộng về những gì mà hầu hết mọi người trong xã hội nghĩ tới là đáng ao ước” (Shepard & Greene, 2001, p. 89). Đồng quan điểm với Shepard và Green, có quan điểm rằng: “Đối với mỗi cá nhân, mỗi cộng đồng, nó vừa là cái được mong muốn, vừa là cái đáng mong muốn, cần phải mong muốn” (Hoang, 1999, p. 50). Nghiên cứu giá trị còn giúp ta thấy được tâm thức sâu của nền văn hóa, như được cho là: “Nghiên cứu giá trị giúp ta nắm bắt được những động lực ẩn

tàng dưới bề mặt đời sống xã hội” (Hoang, 1999, p. 50). Nghiên cứu giá trị văn hóa đọc thể hiện tâm thức sâu của cộng đồng mong muốn đạt được những điều quan trọng hay có ý nghĩa cho cuộc sống từ việc đọc. Hành vi đọc và thói quen đọc là cái biểu đạt quá trình nhận thức và giá trị mong muốn của cộng đồng về việc đọc. Tương tự, quá trình nhận thức và giá trị văn hóa đọc ảnh hưởng đến hành vi và thói quen đọc nhằm thúc đẩy thực hành việc đọc trở nên hoạt động thiết thân của cộng đồng.

5. Khuôn mẫu văn hóa đọc

“Bản chất tích hợp của văn hóa tạo thành một khuôn mẫu văn hóa” (Lenkeit, 2009, p. 35). Khuôn mẫu văn hóa được hình thành từ quá trình nhận thức, hành vi và những điều quan trọng mà cộng đồng văn hóa mong muốn đạt được. Văn hóa như khung lập trình cách nghĩ và cách hành động của các thành viên trong một cộng đồng và làm cho thành viên của cộng đồng văn hóa này khác biệt với thành viên thuộc cộng đồng văn hóa khác. Ví dụ công trình nghiên cứu So sánh giáo dục gia đình giữa phụ huynh Pháp và Việt Nam đã chỉ ra rằng: “Gia đình phụ huynh Pháp khuyến khích trẻ đọc sách, trong khi đó gia đình phụ huynh Việt Nam thì hầu như chưa thể hiện hoạt động này” (Nguyen, 2016, p. 280). Văn hóa đọc là tiểu hệ thống của một nền văn hóa, do đó, mỗi cộng đồng có khuôn mẫu ứng xử về quan điểm đối với việc đọc, cách thức đọc khác nhau và hướng đến giá trị văn hóa của việc đọc cũng khác nhau. McIntyre (2008, p.106) cho rằng: “Văn hóa là sản phẩm của hành động và sự tương tác của con người, chúng ta phải nghĩ rằng sự khác biệt của những nhóm người dẫn đến phải có những nền văn hóa khác biệt”.

Văn hóa nói chung không tĩnh tại xuyên thế hệ mà nó có những thay đổi bởi nhiều nhiều lí do như: giao lưu văn hóa, khám phá và phát minh. Ngày nay, sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ số đã tác động sâu sắc đến mọi phương diện của xã hội, dẫn đến những thay đổi về nhận thức và hành vi của con người đối với các hiện tượng tự nhiên và xã hội; trong đó, hoạt động đọc có chức năng truyền dạy và chia sẻ các giá trị văn hóa và tri thức cũng có những thay đổi về cách đọc, cách thức lưu trữ, cách xuất bản và bình duyệt tri thức mới có thể diễn ra đồng thời trên môi trường mạng máy tính. Hành vi đọc trên môi trường số được chứng minh đã “thay đổi cách thức đọc từ đọc tuyến tính sang đọc phi tuyến” (Liu, 2005, p. 700-712).

Nói chung, các cộng đồng văn hóa có các hệ thống khuôn mẫu văn hóa khác nhau và văn hóa cũng thể hiện tính năng động để thích ứng cho sự phát triển của con người. Vì vậy, nghiên cứu văn hóa đọc cần chỉ ra những tương đồng và khác biệt giữa các cộng đồng văn hóa, cũng như yếu tố dẫn đến sự thay đổi văn hóa đọc.

6. Kết luận

Qua cách tiếp cận hệ thống trong nghiên cứu văn hóa học, bài viết góp phần nhận thức về phương diện lí luận trong nghiên cứu văn hóa đọc, một khái niệm được cho là còn mới mẻ và phức tạp ở Việt Nam. Bài viết chỉ ra rằng văn hóa đọc là một dạng thức văn hóa được thể hiện qua hệ thống khuôn mẫu tích hợp của nhận thức, hành vi, thói quen và giá trị

văn hóa đọc. Nhận thức về việc đọc là hữu ích sẽ thôi thúc mọi người thực hành việc đọc trở thành thói quen trong cuộc sống. Hành vi đọc và thói quen đọc biểu đạt sự nhận thức và giá trị văn hóa của cộng đồng mong đợi đối với việc đọc. Tương tự, nhận thức về việc đọc và giá trị văn hóa đọc có ảnh hưởng đến hành vi và thói quen đọc, chúng là động lực thôi thúc thực hiện hoạt động đọc như điều quan trọng trong cuộc sống. Văn hóa đọc là hoạt động đọc được các thành viên trong cộng đồng lan tỏa và chia sẻ trở thành một phần trong cuộc sống cộng đồng, góp phần tạo nên xã hội học tập. Mỗi cộng đồng văn hóa sẽ có hệ thống khuôn mẫu văn hóa đọc đặc trưng như McIntyre (2008, p.106) đã nhận định: “Văn hóa là sản phẩm của hành động và sự tương tác của con người, chúng ta phải nghĩ rằng sự khác biệt của những nhóm người dẫn đến phải có những nền văn hóa khác biệt”.

❖ **Tuyên bố về quyền lợi:** Tác giả xác nhận hoàn toàn không có xung đột về quyền lợi.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Adler, M. J., & Doren, C. V. (2012). *How to read a book [Phương pháp đọc sách hiệu quả]*. (Trans. Hai Nhi). Hanoi: Labour and Social Publisher.
- Behrman, C. (2003). *The Culture of Reading in a Public School: Ethnography, Service-Learning and Undergraduate Researchers*. University of Akron.
- Elisam, M., & Charles, B. (2005). Towards a Reading Culture for Uganda. *African Journal of Library, Archives and Information Science*, 15(1), 35-42.
- Gong, H., & Gao, H. (2014). Research on Reading Cultures in Chinese College and Universities. *3rd International Conference of Science and Social Research* (pp. 301-305). Atlantic Press.
- Hirsjarvi, S., & Perala-Littunen (2001). Parental Beliefs and Their Role in Child-rearing. *European Journal of Psychology of Education*, 16(1), 87-116.
- Hoang, V. (1999). *Rationale and practical issues on creating Vietnamese culture [Mây van de ly luan va thuc tien xay dung van hoa o nuoc ta]*. Hanoi: Culture and Information Publisher.
- Hoang, X. V. (2001). *Book and Newspaper Reading Technique [Thuat doc sach bao]*. Hochiminh City: Youth Publisher.
- Huang, S., Capps, M., Blacklock, J., & Garza, M. (2014). Reading Habits of College Students in the United States. *Reading Psychology*, 35, 437-467.
- Kamalova, L. A., & Koletvinova, N. D. (2016). The Problem of Reading and Reading Culture Improvement of Students Bachelors of Elementary Education in Modern High Institution. *International Journal of Environmental & Science Education*, 473-484.
- Kendall, D. (2015). *Sociology in our times* (10 ed.). Stamford: Cengage Learning.
- Kottak, C. P. (2008). *Mirror for Humanity: A Concise Introduction to Cultural Anthropology* (6th ed.). Mc Graw Hill.
- Lenkeit, R. E. (2009). *Introducing Cultural Anthropology* (4th ed.). Boston: McGraw Hill.
- Liu, Z. (2005). Reading Behavior in the Digital Environment: Changes in Reading Behavior over the Past Ten Years. *Journal of Documentation*, 700-712. DOI:10.1108/00220410510632040

- McIntyre, L. J. (2008). *The Practical Skeptic: Core Concepts in Sociology* (4 Ed.). Boston: McGraw-Hill Higher Education.
- Nguyen, H. C. (2000). *How to Skim Book and Technical – Scientific Documents [Ki thuật đọc nhanh sách báo và tài liệu khoa học – kĩ thuật]*. Hochiminh City: Tre Publisher.
- Nguyen, K. T. (2016). *Comparison on Family Education between French Parents and Vietnamese Parents [So sánh giáo dục gia đình giữa phụ huynh Pháp và Việt Nam]*. Hanoi: Social Sciences Publishing House.
- Nguyen, T. D. (2017). Contribute to understanding of Reading Culture [Góp phần tìm hiểu về văn hóa đọc]. *Arts and Culture Journal* (398).
- Nguyen, T. H. N. & Duong, T. H. H. (2016). *Document Reading Method Textbook [Giáo trình phương pháp dạy đọc văn bản]*. Can Tho: Can Tho University Publisher.
- Nguyen, T. Q. L. & Vo, H. D. (2013). Factors Impacting Technical Books Reading Habits of Students: Ho Chi Minh City University of Technology [Các yếu tố ảnh hưởng đến thói quen đọc sách chuyên ngành của sinh viên: Trường hợp tại trường đại học Bách khoa Thành phố Hồ Chí Minh]. *Ho Chi Minh City Open University Scientific Journal*, 37-52.
- Nguyen, V. T. (2013). Real Situation of Reading Culture of Teenagers in Binh Duong Province [Thực trạng văn hóa đọc của thanh thiếu niên tại Bình Dương hiện nay]. *Vietnam Science and Technology Journal*, 6, 60-64.
- Paul, R., & Elder, L. (2014). *Handbook of Critical Reading: Art of Deep Reading [Cam nang tư duy đọc: Nghe thuật đọc sâu* (2nd ed.). (N. d. Minh, Trans.) Hochiminh City: General Publishing House.
- Prime Minister (2013, January 9). *Decision No. 89/QĐ-TTg On Approval for Project on “Building Learning Society in the period 2012-2020” [Quyết định Số 89/QĐ-TTg Phê duyệt đề án “Xây dựng xã hội học tập giai đoạn 2012-2020”]*. Viet Nam Government.
- Prime Minister (2014, February 24). *Decision No. 284/QĐ-TTg On Vietnamese Book Day [Quyết định Số 284/QĐ-TTg về ngày sách Việt Nam]*. Viet Nam Government.
- Prime Minister (2017, March 15). *Decision No.329/QĐ-TTg On Approval for Project on Promotion of Reading Culture in Community by 2020 with an Orientation to 2030 [Quyết định Số 329/QĐ-TTg Phê duyệt Đề án phát triển văn hóa đọc trong cộng đồng đến năm 2020, định hướng đến năm 2030]*. Viet Nam Government.
- Ruterana, P. C. (2012). *The Making of Reading Society: Developing a culture of Reading in Rwanda*. Sweden: Linkoping University.
- Samovar, L. A., Porter, R. E., & McDaniel, E. R. (2007). *Communication Between Cultures* (6 Ed.). Belmont: Thomson.
- Samovar, L. A., Porter, R. E., McDaniel, E. R., & Roy, C. S. (2017). *Communication Between Cultures* (9th ed.). Cengage.
- Sangkaeo, S. (1999). Reading habits promotion in Asean libraries. *65th IFLA Council and General Conference. VII*. Bangkok: ERIC.
- Shepard, J. M., & Greene, R. W. (2001). *Sociology And You*. Illinois: NTC/Contemporary Publishing Group.
- Stearns, C. (2019, May 17). Observing Reading Behaviors in Students. Retrieved May 17, 2019 from <https://study.com/academy/lesson/observing-reading-behaviors-in-students.html>

- Tran, N. T. (2014). *Cultural Studies Issues: Rationale and Application [Những vấn đề văn hóa học: Lý luận và ứng dụng]* (2nd ed.). Hochiminh City: Culture – Literature and Arts Publishing House.
- Tran, T. M. N. (2006). Educating Reading Culture for Children [Giáo dục văn hóa đọc cho lứa tuổi thiếu nhi]. *Culture and Arts Journal*, 5, 116-120.
- Vu, D. T. N. (2010). How to Develop Reading Culture in Community in Vietnam [Biện pháp phát triển văn hóa đọc trong cộng đồng ở Việt Nam]. *Information and Documentation Journal*, 4(17-25).
- Vu, T. H. (2014). Reading Culture in Vietnam in the Context of Integrating and Developing [Văn hóa đọc ở Việt Nam trong bối cảnh hội nhập và phát triển]. *Vietnam Library Journal*, 2(40), 20-27.
-

READING CULTURE FROM THE SYSTEMATICAL ASPECT OF A CULTURE

Nguyen Hoang Vinh Vuong

Can Tho University, Vietnam

Corresponding author: Nguyen Hoang Vinh Vuong – Email: nhvuvuong@ctu.edu.vn

Received: February 05, 2020; Revised: March 13, 2020; Accepted: April 25, 2020

ABSTRACT

Reading culture has increasingly been discussed on newspapers and scientific forums since the last two decades in Vietnam. However, there is no single definition or understanding of the concept of “reading culture” which is widely accepted, in particular from the perspective of the cultural studies. Through the systematical approach with the view of cultural studies, the paper aims to contribute one more perception on the concept of reading culture and considers it as a sub-system of a culture. The paper will discuss the elements of a reading culture and the organic relation among elements that forms the pattern of reading culture of a community.

Keywords: reading culture; perceptions; behaviors; habits; values